

DĄB (115) *sb m*

dąb (114), **Dub** (1); dąb : Dub *BielKron* (4 : 1). dąb (50), dąmb (1), d(ą)b (2); dęb- (60) demb- (1). *sg N* dąb (35). \diamond *G* dębu (12). \diamond *D* dębowi (2). \diamond *A* dąb (18). \diamond *I* dębem (12); -em (1), -(e)m (11). \diamond *L* dębie (9). \diamond *pl N* dęby (3). \diamond *G* dębów (4); -ów (3), -(o)w (1). \diamond *A* dęby (10). \diamond *I* dęby (2). \diamond *L* dębiech (4) *Mącz*, *SarnStat* (3), dęb(a)ch (1) *MiechGlab*; ~ -éch : -ech *SarnStat* (2 : 1), -(e)ch (1). \diamond *V* dęby (3).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Quercus Robur* (Rost); drzewo z rodziny bukowatych (*Fagaceae*); *quercus Murm*, *Mymer*¹, *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *robur Murm*, *BartBydg*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *ilex Murm*, *Cn*; *esculus Murm*; *drys Mącz*, *farnus Cn* (111) : Siekierá gdy dąb zwáliá/ Z niegoż kliny wczyniá *BierEz* L4v, L4, O4 [2 r.]; *Murm* 106; *Mymer*¹ 20v; *BartBydg* 133; *FalZioł* +4c, I [115²]a, b [2 r.], 116d, V 65; Ofkarżon był Socrates prred [!] poľpółtwe^m Attenłkim, iakoby fie nałmiewał z Dębu, ze pfa y z kozła ktore oni za bogi chwalili *BielŻyw* 54; *MiechGlab* 25; *Leop Ios* 24/26, *Iudic* 9/37; *UstPraw* E4 [3 r.]; OBiefzono ná Dębie/ chłopá podle drogi *RejFig* Dd5, Dd3 [2 r.], Dd5; *RejZwierz* aa2, 117 [2 r.], 131; *BibRadz Gen* 35/8, *Iudic* 6/19; *BielKron* 48v, 50v, 72v; Gdzie poyrzę/ wżędy rąbią albo buk do huty/ Albo fołnią na łmole/ albo dąb na łzkuty *KochSat* A2; Bryon, Pleśń/ álbo/ mech/ ná łtarych dębiech *Mącz* 27b, 95c, 340a, 356b, 357a, 488a; *HistRzym* 117 [2 r.]; *RejZwierz* 58 v, 113 [2 r.], 239; *BudBib* I 6b *margin*, *Ios* 24/26, *Is* 44/14, 57/5, 4.*Esdr* 14/1; *Strum* G; niemowiłem do krzemieniow/ áni do dębów (bo ztych niemoże być Rzeczpoľpolita) álem do ludzi mowił. *ModrzBaz* 142v; *Oczko* 16v; *Calag* 146a; Głos páńłki Cedry łamie/ y dęby przewrąca *KochPs* 40, 110; *SkarŻyw* 504; *CzechEp* 310; *KochFr* 58, 67, 105, 117, 132; *KochPam* 81; *KochProp* 13; *Calep* 476a, 887a, 926a; *GórnTroas* 20; *KołakCath* B2; *JanNKarKoch* E2v; *SarnStat* 471, 644, 667 [2 r.], 668 [9 r.], 669 [2 r.] (17); *SkarKaz* 2b; *SkarKazSej* 682b.

W charakterystycznych połączaniach: dąb stary (3), łęgi (2), twardy (3), wysmukły; dęby ciosać (2), rębać, urębić, wyrębować.

Przysłowia: Bo i na dąb pioron biye A brzofłkę iedno defcz zmiye *RejRozm* 406; *RejZwierz* 131.

Co opoká wlyłfłá/ to dębowi powiedáá. *March*¹ A4v.

Skępiec y z Dębu radby odárł łyká *RejZwierz* 217v, 231v.

Zwroty: »być, stać jako dąb« = *być bardzo silnym* [*szyk zmienny*] (2 : 1): gdy będziecie iáko dąb [*cum fueritis velut quercus*] kiedy łniego liście opáda *Leop Is* 1/30; Iáko Dąb mocno łtoi/ co go wiátr nie rułzy *RejZwierz* 113v; *GórnDworz* V7v.

»być, stać jako dąb bez (*a.* w maluczkim) żołodziu« (2 : 1): [*o pysznym*] Iełteś iáko Dąb wyniołły/ Ták bez żołodziu wrołły *RejZwierz* 232, 226; wiára Chrześcijáńłka o Troycy ś. [...] dżiwnie łię vmacnia piłmem łtárego zakonu y Prorokow/ w ktorych była iáko dąb wielki w máłuczkim żołodziu. *SkarKaz* 277a.

Wyrażenie: »wiekopamiętnie dęby« (1): Płáććie przezroczyłtych pol łłowáte wzory/ Wiekopamiętnie dęby/ choynowe bory. *KlonŻal* A3v.

Zestawienia: »dęby bas(z)áńłskie, z Basan« = *quercus Basan Vulg*, *PolAnt* [*szyk 3 : 1*] (3 : 1): Dęby z Bálán ciołáli ná wiołlá twoie *Leop Ez* 27/6, *Zach* 11/2; *BudBib Is* 2/13, *Zach* 11/2.

»dąb płaczu« (1): [*Debora*] pochowana iest nie dáleko Betel pod dębem/ ktoremu imię dano Allon Bächut. (*marg*) Dąb płaczu. (-) *BibRadz Gen 35/8*.

»dąb Tabor« = *quercus Thabor Vulg* (1): á gdy przydzyesz do dębu Thabor/ naydą cię trzy meżowie [*bibl. 1.Reg 10/3*] *BielKron 63v*.

Przen: Polska (1): Ten ítary dąb ták vrośł/ á wiatr go żaden nie obálił. bo korzeń iego iest Chryftus y Kápłani iego *SkarKazSej 682a*.

2. *Drewno dębowe, materiał* (3): Broń zaś łuk profity/ [...] fiodłá z dębu bez náłłania/ [...] ták iáko ony látá ludowi grubemu á leśnemu ítroie y naczynie dawály. *StryjKron 265, 737; KochMuza 26*.

3. *Kora dębowa używana do garbowania skór* (1):

[*Zwrot: »tłuc dąb; tłuczenie dębu; tłuczony dąb« [szyk zmienny]*: Przy tymże młynie młyn Szwiecki, w którym szewcy i garbarze dąb tłuką *LustrMalb I 54, 128, II 26, 85; tłuczonego dębu 7 ćwiercień InwMieszcz 131.*].

Wyrażenie: »dąb szewczy« (1): Liczbá Doroczna. [...] Browar/ Popioły/ Gonty/ Węgle/ Dąb ízewczy/ Dziechciowy płát/ Smołę/ Prawne grofze *GostGosp 167*.

4. *n-loc* (1):

Zestawienie: »Hynek z Dubu« (1): ná ktorých [*dzierżawach*] nie Polaki ále Czechy na vrzędy pořadził/ zwłázczá Hynká z Dubu ítároftą Polłkim *BielKron 368v*.

Cf **DĘBINA**